

DOI: 10.53120/czst.2023.179-197

„Częstochofskie
Studia Teologiczne”
50 (2023), s. 179-197
ISSN: 0137-4087

o. Adam Wojtczak OMI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza – Poznań

adamwojt@amu.edu.pl

ORCID: 0000-0001-6431-2116

Article submitted: 08.02.2023; accepted: 23.03.2023.

Magnificat – rewolucyjna modlitwa Maryi w interpretacji papieża Franciszka

Magnificat – the revolutionary prayer of Mary as interpreted by Pope Francis

Abstract: The post-conciliar Popes unanimously admit that in man's relation to God, the most essential thing is prayer - in the case of Mary, it is the Magnificat canticle. For John Paul II, it is "an inspired profession of her faith". Benedict XVI calls it "a portrait (...) of her soul". Pope Francis, on the other hand, sees in it a "revolutionary prayer", which is also "like a 'photograph' of the Mother of God". This article is an attempt to interpret this Marian song according to the current Pope. The reflections submitted in it, follow the suggestion of Pope Bergoglio. It characterizes the Magnificat and brings out theological content from it, while sketching Mary's spirituality. He sees in it a prayer of joy, a prayer of praise and thanksgiving to God, as well as its prophetic message. The revolutionary nature of the Canticle lies mainly in the fact that it introduces us to Jesus "Beatitudes, the primordial synthesis and law of the Gospel message".

Keywords: Mary, the Magnificat canticle, Pope Francis, prayer, joy, worship, prophetic message

Abstrakt: Posoborowi papieże zgodnie przyznają, że w odniesieniu człowieka do Boga najistotniejszą sprawą jest modlitwa – w przypadku Maryi jest nią kantyk *Magnificat*. Dla Jana Pawła II jest on „natchnionym wyznaniem Jej wiary”. Benedykt XVI określa go „portretem Jej duszy”. Papież Franciszek upatruje natomiast w nim „modlitwę rewolucyjną”, która stanowi zarazem „jakby fotografię Matki Bożej”. Niniejszy artykuł jest próbą odczytania interpretacji maryjnej pieśni przez ostatniego z nich. Przedłożone w nim refleksje podążają za sugestią papieża Bergoglio. Charakteryzuje on *Magnificat* i wydobywa z niego teologiczne treści, szkicując jednocześnie duchowość Maryi. Dostrzega w nim modlitwę radości, modlitwę uwielbienia i dziękczynienia Bogu, oraz jej przesłanie profetyczne. Rewolucyjność kantyku tkwi głównie w tym, że wprowadza on nas w Jezusowe „Błogosławieństwa, które są syntezą i pierwotnym prawem ewangelicznego orędzia”.

Słowa kluczowe: Maryja, kantyk *Magnificat*, papież Franciszek, modlitwa, radość, uwielbienie, przesłanie profetyczne

Wstęp

Papież Franciszek dostrzega w Maryi „kobietę modlitwy”¹. Ta prosta dziewczyna żydowska, wyczekując ufnie od wczesnej młodości nastania czasów mesjańskich, uczyniła modlitwę osnową swojego życia. W wydarzeniu zwiastowania dowiedziała się, że Bóg zbawczy zamysł związał właśnie z Nią. Swoim „tak” odpowiedziała na Boże powołanie. Była świadoma, że to, „co zostało Jej zapowiedziane, jest ogromnym darem, lecz wiąże się także z bardzo wielkimi wyzwaniem”². Nie pozwoliła jednak, aby sparaliżował Ją strach czy też pycha, ale wyruszyła w drogę z pomocą starszej krewnej Elżbiecie. „Z pewnością dni spędzone w drodze – komentuje papież – pomogły Jej rozważać cudowne wydarzenie, w którym uczestniczyła”³. Spotkanie tych dwóch kobiet było nasycone obecnością Ducha Świętego. Kiedy Elżbieta pozdrowiła przybywającą do niej młodszą krewną i dwa razy nazwała Ją błogosławioną – najpierw z racji na „owoc” Jej łona (Łk 1,42), a następnie ze względu na Jej

¹ Franciszek, *Maryja kobietą modlitwy* (Audiencja generalna, 18 XI 2020), OsRomPol 41 (2020) nr 12, s. 28. „Maryja modli się, kiedy świat jeszcze Jej nie zna, kiedy jest prostą dziewczyną (...). Możemy sobie wyobrazić dziewczynę z Nazaretu, skupioną w milczeniu, w ciągłym dialogu z Bogiem” (tamże).

² Tenże, *Rewolucyjna modlitwa Maryi* (Orędzie na XXXII Światowy Dzień Młodzieży 2017 roku, 27 II 2017), OsRomPol 38 (2017) nr 3-4, s. 5

³ Tamże.

wiarę (w. 45)⁴, wówczas Maryja odpowiedziała pieśnią *Magnificat*⁵. Jest to – według Franciszka – „modlitwa (...) rewolucyjna”⁶, która stanowi jednocześnie „jakby «fotografię» Matki Bożej”⁷. W niniejszych refleksjach podążę za sugestią papieża. Przyjrzę się jego rozumieniu modlitwy *Magnificat*, zwłaszcza jej teologicznych treści, przy pomocy których szkicuje on „duchowy portret” Maryi. Uczynię to w trzech odsłonach: od ukazania hymnu jako modlitwy radości (1), następnie – uwielbienia i dziękczynienia Bogu (2), po jej przesłanie profetyczne (3).

1. Modlitwa radości

Kantyk *Magnificat* poprzedzony jest bezpośrednio opisem nawiedzenia oraz – wcześniej – perykopą o zwiastowaniu. Oba te wydarzenia przepełnione są radością. Skierowane do Maryi pozdrowienie anielskie: „Bądź pozdrowiona” (Łk 1,28; greckie *chaire* oznacza dosłownie: „raduj się”) nie było tylko zwyczajnym, a zatem grzecznościowym pozdrowieniem semickim, lecz zwiastowaniem radości mesjańskiej. Encyklika *Lumen fidei* odnosi do Dziewicy wyrażenie „Córa Syjonu”, żeby wskazać na paralelizm między Księgą Sofoniasza 3,14-17⁸ i słowami Gabriela. Ukazuje on, że w Maryi wypełniła się wiara Starego Testamentu i spełniła się Boża obietnica: „Gdy nadeszła pełnia czasu, Słowo Boże zwróciło się do Maryi, a Ona przyjęła Je całym swym jestestwem, w swym sercu, aby w Niej stało się ciałem i narodziło się jako światłość dla ludzi”⁹. Oznacza to, że źródłem radości było Jej osobiste doświadczenie dobroci

⁴ Por. Franciszek, *Spotkanie dwóch matek jest hymnem radosnego unasienia w Panu* (Anioł Pański, 23 XII 2018), OsRomPol 40 (2019) nr 1, s. 54; Moricová J., *Panna Mária ako vzor teologálnych čnosti podl'a učenia pápeža Františka*, w: *Teologálne čnosti z interdisciplinárneho pohľadu. Zborník príspevkov z interdisciplinárnej medzinárodnej vedeckej konferencie*, red. M. Lichner, Trnava 2018, s. 288.

⁵ „*Magnificat* płynie z serca Maryi w chwili, kiedy spotyka starszą wiekiem kuzynkę Elżbietę. To ona swoją wiarą, swoim przenikliwym spojrzeniem i swoimi słowami pomaga Dziewicy lepiej zrozumieć doniosłość działania Boga w Niej, misji, którą Jej powierzył” (Franciszek, *Rewolucyjna modlitwa*, s. 7).

⁶ Tamże, s. 5.

⁷ Franciszek, *Pokora ujmuje Boga* (Anioł Pański, 15 VIII 2021), OsRomPol nr 8-9, s. 37. „Czytając *Magnificat*, zdajemy sobie sprawę, jak dobrze Maryja znała słowo Boże. Każdy werset tego kantyku ma swój odpowiednik w Starym Testamencie. Młoda Matka Jezusa dobrze znała modlitwy swojego ludu. Z pewnością nauczyła się ich od swoich rodziców i dziadków. (...) Maryja przejmuje dziedzictwo wiary swojego ludu i tworzy z niego swój nowy kantyk, który jest jednak jednocześnie śpiewem całego Kościoła. I cały Kościół śpiewa go razem z Nią” (tenże, *Rewolucyjna modlitwa*, s. 7).

⁸ „Wyśpiewuj, Córa Syjońska! Podnieś radosny okrzyk, Izraelu! Ciesz się i wesel z całego serca, Córa Jeruzalem! Oddalił Pan wyroki od ciebie, usunął twego nieprzyjaciela: król Izraela, Pan, pośród ciebie, nie będziesz już bała się złego. Owego dnia powiedzą Jeruzolimie: «Nie bój się, Syjonie! Niech nie słabną twe ręce!». Pan, Twój Bóg jest pośród ciebie. Mocarz – On zbawi, uniesie się weselem nad tobą, odnowi swoją miłością, wzniesie okrzyk radości”.

⁹ Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*. *O wierze* (29 VI 2013), Kraków 2013, 58.

Boga. Potwierdza to drugi człon pozdrowienia, w którym archanioł nazwał Ją „pełną łaski” (w. 28 – *kecharitoméne*), wolną od wszelkiego grzechu, aby była godną Matką dla Mesjasza¹⁰.

Radość – kontynuuje myśl papież – stała się dla Maryi motywem wędrówki do Elżbiety. W domu Elżbiety i Zachariasza, gdzie wcześniej panował smutek z powodu braku dzieci, już obecnie panowała radość z mającego narodzić się dziecka – „dziecka, które stanie się wielkim Janem Chrzcicielem, prekursorem Mesjasza”¹¹. Jednak dopiero gdy przybyła Maryja, radość przepełniła ich serca, niemal wylewała się z nich, ponieważ zaniósła im Ona nie tylko pomoc materialną, ale również Jezusa. On był największym dla nich darem – i całego świata. Już żył w Maryi. Żył „nie tylko w wierze i oczekiwaniu, tak jak dla wielu kobiet Starego Testamentu: od Dziewicy Jezus przyjął ludzkie ciało dla swej misji zbawienia”¹². Oznaczało to przyniesienie „pełnej radości (...), która pochodzi od Jezusa”¹³. Z Nim – czytamy w adhortacji apostoelskiej *Evangelii gaudium* – „radość zawsze się rodzi i odradza”¹⁴, ponieważ Jego rzeczywistość „obecność napełnia wszystko sensem”¹⁵. W konsekwencji obie matki, podobnie jak ich dzieci, które nosiły w sobie, poruszyły się ze szczęścia i radości. Można przyjąć, że Jan Chrzciciel rozpoznał w Jezusie swojego Pana. Dlatego papież nazywa spotkanie Maryi z Elżbietą „hymnem radośnego uniesienia w Panu”¹⁶.

Chrześcijańska radość tych dwóch matek została wzbudzona przez Ducha Świętego, była „«radością w Duchu Świętym» (Rz 14,17)”¹⁷. „Któż bardziej niż Maryja – stawia retoryczne pytanie papież z Argentyny – jest pełen Ducha Świętego? Kto bardziej niż Ona jest posłuszny Jego działaniu?”¹⁸. Duch Miłości zapłodnił Jej dziewicze łono i pobudził Ją, żeby pośpieszyła usłużyć starszej krewnej. Rozradowana w Nim wysławiała również *Magnificat*, któ-

¹⁰ Por. tenże, *Spojrzenie Pana spoczęło na dziewczynie z Nazaretu* (Anioł Pański, 8 XII 2013), OsRomPol 35 (2014) nr 1, s. 55; A. Wojtczak, *Czułe oblicze Matki. Przewodnie motywy mariologii papieża Franciszka*, Poznań 2019, s. 25-26.

¹¹ Franciszek, *Prośmy Maryję wniebowziętą o wsparcie* (Anioł Pański, 15 VIII 2017), OsRomPol 38 (2017) nr 9, s. 24.

¹² Tamże.

¹³ Franciszek, *Sekret żydowskiej dziewczyny* (Audiencja generalna, 23 X 2013), OsRomPol 34 (2013) nr 12, s. 38.

¹⁴ Tenże, *Adhortacja apostoelska Evangelii gaudium. O głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie* (24 XI 2013), Kraków 2014, 1 (dalej EG).

¹⁵ Por. tenże, *Prośmy Maryję*, s. 24.

¹⁶ Tenże, *Spotkanie dwóch matek*, s. 55. „Kiedy wydarza się coś tak wspaniałego, że nie wystarczy cieszyć się wewnętrznym, w duchu, lecz pragnie się wyrażać radość całym ciałem” (tenże, *Wniebowzięcie przypomina, że naszym przeznaczeniem jest radość nieba* (Anioł Pański, 15 VIII 2019), OsRomPol 40 (2019) nr 10, s. 31).

¹⁷ Tenże, *Adhortacja apostoelska Gaudete et exsultate. O powołaniu do świętości w świecie współczesnym* (19 III 2018), Kraków 2018, 122 (dalej GE). Por. A. Wojtczak, *Maryja w służbie chrześcijańskiego humanizmu. Projekt papieża Franciszka*, Poznań 2022, s. 115-116.

¹⁸ Franciszek, *Spotkanie Jezusa z Jego ludem* (Homilia na święto Ofiarowania Pańskiego, 2 II 2014), OsRomPol 35 (2014) nr 2, s. 26.

ry nie jest modlitwą warg, ale Jej serca i ducha: „I raduje się duch mój” (Łk 1,47)¹⁹. Wyraża ona stan Jej ducha i jednocześnie stanowi świadectwo Jej dojrzałej wiary.

Dziewica wypełniła w ten sposób wezwanie do radości, które zostało do Niej skierowane przez Bożego posłańca podczas zwiastowania²⁰. Odczuwała Ona radość płynącą z głębi serca, „świętą radość”²¹. Nie była to – uściśla Franciszek – radość powierzchowna ani naiwna, czysto emocjonalna, światowa, ale radość prawdziwa, czyli wewnętrzna²². Serce Maryi napełniło się radością chrześcijańskiej wiary, wiary teologicznej w tym sensie, że Bóg był dla Niej stałym i niezastąpionym punktem odniesienia²³. Łatwo dostrzec, że w *Magnificat*, z punktu widzenia składni, Bóg jest podmiotem niemal wszystkich zdań, czyli całej Jej refleksji wiary²⁴.

Radość, którą wyraża Maryja w kantyku, ma swe źródło „w Bogu”²⁵. Dlatego stawia Ona „*Boga jako pierwszą wielkość w życiu*”²⁶. „Oto tajemnica Jej radości – stwierdza Franciszek – Maryja, mała i pokorna, wychodzi od wielkości Boga i, pomimo swoich problemów – których było niemało – pozostaje radosna, gdyż we wszystkim ufa Panu”²⁷. W Jej obrazie Boga dostrzega się dwa człony. Pierwszy głosi, że Bóg jest Panem (w. 46), wszechmogącym i świętym (w. 46). Określenia te oddają Jego transcendencję, suwerenność i jedyność²⁸. Drugi człon wskazuje zaś, że Bóg jest miłosierny (w. 50.54), to znaczy, że jest Bogiem dla ludzi, pochyla się nad nami z miłością, okazuje nam litość i przebaczenie²⁹, „zawsze może czynić cuda, jeśli jesteśmy otwarci na

¹⁹ Por. tenże, *Dom i matka wszystkich* (Orędzie na Światowy Dzień Misyjny 2014 roku, 8 VI 2014), OsRomPol 35 (2014) nr 7, s. 5. Bibliści utrzymują podobnie, że z tą samą radością wychwalał Ojca Jezus: „W tej właśnie chwili Jezus rozradował się w Duchu Świętym i rzekł: «Wysławiam Cię, Ojczecze»” (Łk 10,21). Dlatego takim samym słowem określona jest radość Maryi i Jezusa: czasownikiem *agalliasthai* – cieszyć się, radować (por. J. Kudasiwicz, *Matka Odkupiciela*, Kielce 1991, s. 53).

²⁰ Por. Franciszek, *Rewolucyjna modlitwa*, s. 5; A. Nadbrzeżny, „*Magnificat*” – *maryjny „toast na cześć Boga”*, „Ethos” 24 (2011) nr 1-2, s. 60.

²¹ Franciszek, *Przebaczenie jako prawdziwe antidotum na urazy i zemstę* (Homilia w bazylice Matki Boskiej Większej, 1 I 2016), OsRomPol 37 (2016) nr 1, s. 26.

²² Por. tenże, *Radujcie się zawsze w Panu* (Anioł Pański, 11 XII 2016), OsRomPol 38 (2017) nr 1, s. 53.

²³ Franciszek/M. Pozza, *Ave Maria*, Niepokalanów 2018, s. 116.

²⁴ Por. A. Tronina, „*Magnificat*” – *portret duszy Maryi*, „*Salvatoris Mater*” 9 (2006) nr 3-4, s. 32.

²⁵ Por. Franciszek, *Pomóż nam nieustannie słuchać głosu Pana* (Modlitwa na placu Hiszpańskim, 8 XII 2013), OsRomPol 35 (2014) nr 1, s. 15.

²⁶ Tenże, *Jedna z nas mieszka w niebie* (15 VIII 2020), OsRomPol 41 (2020) nr 9, s. 24.

²⁷ Tenże, *Umacniajcie kulturę spotkania* (Homilia w bukaresztańskiej katedrze pw. św. Józefa, 31 V 2019), OsRomPol 40 (2019) nr 7-8, s. 23.

²⁸ Por. tamże; S. Hareźga, *Bóg Maryi w świetle hymnu „Magnificat”* (Łk 1,46b-55), „*Salvatoris Mater*” 1 (1999) nr 2, s. 137-138.

²⁹ Por. Franciszek, *Bóg zawsze dotrzymuje swoich obietnic* (Anioł Pański, 15 XII 2013), OsRomPol 35 (2014) nr 1, s. 56; Por. D. Kowalczyk, *Obraz Boga w nauczaniu papieża Franciszka*, „*Studia Bobolanum*” 2014 nr 1, s. 21-23.

Niego”³⁰. „Z tego – wnioskuje papież Bergoglio – rodzi się *Magnificat*, z tego rodzi się radość – nie z braku problemów, które prędzej czy później się pojawiają, ale radość rodzi się z obecności Boga, który nam pomaga, który jest blisko nas. Bo Bóg jest wielki. A przede wszystkim Bóg patrzy na małych. Jesteśmy Jego słabością z miłości”³¹. „*To miłość Boga zapobiega, uprzedza i zbawia*”³². Jeżeli potrafimy pojąć, że wszystko jest Jego darem, to wówczas „wielka radość rodzi się w naszym sercu”³³. Wielkość Jego miłosierdzia daje moc, „abyśmy mogli iść naprzód. (...) Dzięki Jego pomocy zawsze możemy zacząć od nowa”³⁴. Chrześcijańska radość ma swą podstawę także w „wierności Boga, w pewności, że On zawsze dotrzymuje swoich obietnic”³⁵. Jego miłość jest wierna, trwała i niewyczerpana. Dlatego radość skromnej dziewczyny z Galilei, wyrażona w hymnie *Magnificat*, stała się śpiewem całej ludzkości, która raduje się, widząc Pana pochylającego się nad nią z miłością³⁶. Okazuje się w sumie, że radość ewangeliczna „nie jest byle jaką radością. Jej powodem jest świadomość, że jesteśmy przyjęci i umiłowani przez Boga”³⁷.

Maryja – kontynuuje myśl Franciszek – raduje się w Bogu, swym Zbawcy, „gdyż w pełni uświadomiła sobie znaczenie wielkich rzeczy, jakie dokonują się w Jej życiu: przez Nią bowiem bliskie jest spełnienia całe oczekiwanie Jej ludu”³⁸. Jej modlitwa jest wyrazem radości mesjańskiej. Nazywając Boga „moim Zbawcą” (w. 47), objawia, że w uprzywilejowany sposób została zbawiona. Doświadczyła na sobie prawdy Bożego miłosierdzia. Dzięki przyszłym zasługom Odkupiciela została w chwili swojego poczęcia zachowana od zmyślenia pierworodnej. Łaska Boża osłoniła Ją, by była godna zostać Matką Chrystusa³⁹. Hymn *Magnificat* odnosi się jednocześnie do tajemnicy dziewiczego poczęcia Jezusa, które dokonało się w Niej za sprawą Ducha Świętego podczas zwiastowania anielskiego. Bóg wejrzał na Nią z miłością, łaskawie – osobę ubogą, nieznaną i mało znaczącą – i uczynił Jej „wielkie rzeczy” (w. 49)⁴⁰. Powołanie Maryi na Matkę Odkupiciela wprowadziło Ją w samo serce dziejów zbawienia. W Niej Bóg rozpoczął realizację zbawczych obietnic, jakie dał ojcom, a szczególnie Abrahamowi (w. 55). Dlatego nie dziwi,

³⁰ Franciszek, *Umacniajcie kulturę spotkania*, s. 23.

³¹ Tenże, *Jedna z nas*, s. 24.

³² Tenże, *Jak miłosierny Samarytanin* (Homilia na rozpoczęcie Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia, 8 XII 2015), *OsRomPol* 36 (2015) nr 12, s. 4.

³³ Tenże, *Ile razy mówimy „dziękuję w rodzinie?”* (Homilia na placu św. Piotra, 13 X 2013), *OsRomPol* 34 (2013) nr 12, s. 8.

³⁴ Tenże, *Bóg zawsze*, s. 56.

³⁵ Tamże

³⁶ Por. Franciszek, *Maryja pierwsza została wzięta do nieba* (Anioł Pański, 15 VIII 2016) *OsRomPol* 37 (2016) nr 9, s. 36.

³⁷ Tenże, *Bóg zawsze*, s. 56.

³⁸ Tenże, *Wielka wiara Maryi* (Anioł Pański, 15 VIII 2015), *OsRomPol* 36 (2015) nr 9, s. 56.

³⁹ Por. tenże, *Jak miłosierny Samarytanin*, s. 4. Por. J. Kudasiewicz, *Matka Odkupiciela*, s. 54.

⁴⁰ Por. Franciszek, *Wniebowzięcie przypomina*, s. 31.

że w pieśni *Magnificat* wyraziła Ona radość z dokonującego się zbawienia, gdyż „miłość Boga, którą Ojciec kocha Syna, dociera do nas i za sprawą Ducha Świętego nas ogarnia i pozwala wejść w życie trynitarnie. Ojciec jest źródłem radości. Syn jest Jej wyrazem, a Duch ją wzbudza”⁴¹. W ten sposób – stawia wniosek papież – „Maryja uczy nas radować się w Bogu”⁴², znajdujemy w Niej pełną radość szczęśliwego życia z Nim⁴³.

2. Modlitwa uwielbienia i dziękczynienia Bogu

Zwiastowanie anielskie otwarło przed Maryją „niewyobrażalne perspektywy”⁴⁴. Dziecko, które narodzi się z Niej, będzie nazwane Synem Najwyższego – „nie można wyobrazić sobie wyższej godności”⁴⁵. Maryja nie kryła swego zdziwienia. Była zdumiona, że Bóg wybrał właśnie Ją, która nie dokonała nadzwyczajnych czynów, ale jednocześnie otwarta była na powołanie Boga, potrafiła Mu zaufać, nawet jeżeli wszystkiego nie rozumiała⁴⁶. W takim nastawieniu – podkreśla Franciszek – wniosła Chrystusa w dom Elżbiety i Zachariasza. Stworzyło ono nie tylko atmosferę radości, ale też dojrzałej wiary. Z serca Maryi wydobył się „hymn uwielbienia i dziękczynienia Bogu”⁴⁷. *Magnificat* jest Jej odpowiedzią na wielkie dzieła Pana, jakich dokonał On w Niej i Jej narodzie. Doświadczenie Jej życia stało się modlitwą pełną pamięci, uwielbienia i wdzięczności Bogu. Pierwsze słowa kantyku: „Wielbi dusza moja Pana” (w. 46) posiadają doniosłe znaczenie dla jego zrozumienia. Jest on modlitwą całkowicie bezinteresowną. Maryi nie prosi w nim o nic Boga, ale wychwala Go w pokorze i dziękuje Mu za Jego wielkość, świętość i miłosierdzie⁴⁸.

Mądrość serca Maryi – przyjmuje papież – jest „mądrością pamięci, która jest darem Ducha Świętego”⁴⁹. Obdarował On Ją głębokim zrozumieniem dzieł Bożych i łaską świadczenia o nich. W obliczu cudownego działania Boga w Jej życiu nie zamknęła się w sobie. Potrafiła sięgnąć spojrzeniem poza Jej osobistą historię, „historię Boga z Nią”⁵⁰. Zrozumiała, że dary, którymi zosta-

⁴¹ Tenże, *Dom i matka wszystkich* (Orędzie na Światowy Dzień Misyjny 2014 roku, 5 VI 2014), OsRomPol 35 (2014) nr 7, s. 5. Por. A. Wojtczak, *Czułe oblicze Matki*, s. 207.

⁴² Franciszek, *Wniebowzięcie przypomina*, s. 31.

⁴³ Por. tenże, *Pomóż nam*, s. 15.

⁴⁴ Tenże, *Będzie nazwany Synem Najwyższego* (Anioł Pański, 24 XII 2017), OsRomPol 39 (2018) nr 1, s. 8.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Por. Franciszek, *Ile razy mówimy*, s. 7.

⁴⁷ Tenże, *Czy umiemy mówić dziękuję?* (Homilia na zakończenie Jubileuszu Maryjnego, 9 X 2016), OsRomPol 37 (2016) nr 10, s. 6.

⁴⁸ Por. tenże, *Prośmy Maryję*, s. 24; J. Kudasiewicz, *Matka Odkupiciela*, s. 52-53.

⁴⁹ Franciszek, *Duch Święty nauczycielem życia* (Homilia na uroczystość Zesłania Ducha Świętego, 8 VI 2014), OsRomPol 35 (2014) nr 7, s. 22. Por. S. Haręzga, *Bóg Maryi*, s. 142.

⁵⁰ Franciszek, *Pamięć o Bogu* (Homilia dla katechetów, 29 IX 2013), OsRomPol 34 (2013) nr 11, s. 43.

ła obficie obsypana, są przejawem miłosierdzia, jakie Bóg okazuje całemu Izraelowi⁵¹. Dlatego pierwszym Jej odruchem w chwili nawiedzenia Elżbiety – stwierdza papież Franciszek – było „przypomnienie o działaniu Boga, o wierności Boga w Jej życiu, w historii Jej ludu, w naszej historii: «Wielbi dusza moja Pana (...). Bo wejrzał na uniżenie Służebnicy swojej, (...) miłosierdzie Jego z pokolenia na pokolenie» (Łk 46.48.50)”⁵². Kantytek jest „żywą pamięcią tego, że Bóg jest pośród nas (...), że wejrzał na pokorę swego ludu”⁵³, że Jego miłosierdzie jest „siłą sprawczą historii zarówno osobistej każdego z nas, jak i całej ludzkości”⁵⁴. Maryja objawia się w *Magnificat* jako „Niewiasta pamiętająca”⁵⁵, która wszystko strzeże oraz rozważa w swoim sercu. Jest on wyrazem Jej doświadczenia „pełnej wiary, świadomej swych ograniczeń, ale ufającej w Boże miłosierdzie”⁵⁶. „I tak jest – sumuje wątek pamięci maryjnej papież – w przypadku każdego z nas, każdego chrześcijanina: wiara zawiera właśnie pamięć o dziejach Boga z nami, pamięć o spotkaniu z Bogiem, który działa jako pierwszy, który stwarza i zbawia, który nas przemienia; wiara jest pamięcią o Jego słowie, które zagrzewa serce, o Jego zbawczych działaniach, przez które daje nam życie, oczyszcza nas, obejmuje nas opieką, żywi nas”⁵⁷. Chrześcijanin nie mający pamięci jest chrześcijaninem połowicznym, bo nie potrafi docenić swojej historii ani odczytywać i przeżywać jej jako historii zbawienia⁵⁸.

W kantytku Maryja nie tylko wszystko przypisuje Bogu, ale także wyznaje, że wejrzał On na Jej „uniżenie” (w. 48). „Właśnie pokora – podkreśla Franciszek – jest sekretem Maryi”⁵⁹ i pięknem Jej serca⁶⁰. Należy Ona do grona

⁵¹ Por. tenże, *Rezerwar miłosierdzia* (Nauka rekolekcyjna w bazylice Matki Boskiej Większej, 2 VI 2016), OsRomPol 37 (2016) nr 6, s. 24; A. Wojtczak, „*Magnificat*” – portret wiary Maryi, w: *Spiritus Sanctus et Ecclesia. Opuscula Bogdano Czesz septuagenario dedicata*, red. P. Wygralak, Poznań 2015, s. 149.

⁵² Franciszek, *Pamięć o Bogu*, s. 43.

⁵³ Tenże, *Rewolucja czułości* (Homilia w sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia w El Cobre, 22 IX 2015), OsRomPol 36 (2015) nr 10, s. 25.

⁵⁴ Tenże, *Rewolucyjna modlitwa*, s. 5.

⁵⁵ Tenże, *Duch Święty*, s. 22. Por. J. Kozyra, „*Magnificat*” – kantytek Maryi i maryjna pieśń Kościoła, w: „*Bóg jest miłością*”, red. W. Chrostowski, Warszawa 2006, s. 261; A. Wojtczak, *Czułość oblicze Matki*, s. 119-135.

⁵⁶ Franciszek, *Rewolucyjna modlitwa*, s. 5.

⁵⁷ Tenże, *Pamięć o Bogu*, s. 43.

⁵⁸ Por. tenże, *Duch Święty*, s. 22.

⁵⁹ Tenże, *Pokora ujmuje Boga*, s. 37. „Sekret Jej sukcesu tkwi właśnie w tym, że uznaje siebie za małą, uznaje się za potrzebującą. U Boga tylko ten, kto uznaje siebie za nic, jest w stanie zyskać wszystko. Tylko ten, kto wyzbywa siebie, zostaje napełniony przez Niego” (tamże). Szerzej Franciszkowe rozumienie pokory Maryi omawia A. Wojtczak, *Pokora – sekret serca Maryi w ujęciu papieża Franciszka*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 41 (2022) nr 1, s. 47-69.

⁶⁰ Por. Franciszek, *Pokora przyciąga spojrzenie Boga* (Anioł Pański, 8 XII 2021), OsRomPol 43 (2022) nr 1, s. 34.

ludzi pokornego serca, z którymi Bóg przygotował przyście swego Syna na świat⁶¹. „To pokora przyciągnęła ku Niej spojrzenie Pana. (...) Bóg nie patrzy na powierzchowność, patrzy na serce (1 Sm 16,7) i jest urzeczony pokorą – pokora serca ujmuje Boga”⁶², bo jest On „rozmiłowany w pokorze”⁶³. Pokorne serce Maryi, bardziej niż jakiegokolwiek inne, było zdolne przyjąć dary Boga. Nie przypisywała Ona sobie przywilejów ani zasług, nie zachwycała się sobą ani wywyższała. Była świadoma, że wszystko otrzymała od Boga. Była zatem – zaznacza papież – „wolna od samej siebie, całkowicie zwrócona ku Bogu i ku innym. (...) To jest prawdziwa pokora – mieć oczy skierowane nie na siebie, ale na Boga i na innych”⁶⁴, być „próżnią, która zostawia miejsce dla Boga”⁶⁵. Ponieważ Maryja wyzbyła się całkowicie siebie, została napełniona przez Niego pełnią łaski⁶⁶ i darem Bożego macierzyństwa: „Tak bardzo sobie w Niej upodobał, że z Niej zechciał utworzyć swoje ciało, tak że Dziewica stała się Bogarodzicą”⁶⁷.

Pokorę Maryi uwydatnia ponadto to, że – zarówno przy zwiastowaniu, jak i w *Magnificat* – nie przypisała sobie nic innego poza określeniem „służebnica” (w. 38.48). Wyraziła w nim swą pozycję względem Stwórcy i Zbawcy. Pragnęła pozostać całkowicie dyspozycyjna, w roli służebnicy wobec Jego zbawczego planu⁶⁸. Zdawała sobie jednak sprawę, że została wezwana przez Boga, by przyjąć go całą sobą. Od Jej fiat zależało jego zrealizowanie. Dlatego przyjęła postawę, która korespondowała doskonale z postawą Syna Bożego, który przyszedł na świat, ażeby stać się Sługą Ojca i wypełnić Jego zbawczy zamysł: „Oto idę, (...) abym spełniał wolę Twoją, Boże” (Hbr 10,7.9)⁶⁹. Po-

⁶¹ „*Magnificat* (...) jest to pieśń uwielbienia Boga, który dokonuje wielkich rzeczy za pośrednictwem ludzi pokornych, nieznanych światu, jak Maryja, jak Jej oblubieniec Józef i jak również miejsce, gdzie mieszkają. (...) Człowiek pokorny wiele może, ponieważ jest pokorny: nie dlatego, że jest mocny. To właśnie jest wielkość człowieka pokornego i pokory” (tenże, *Prośmy Maryję*, s. 24).

⁶² Tenże, *Pokora ujmuje Boga*, s. 37.

⁶³ Tamże.

⁶⁴ Franciszek, *Pokora przyciąga*, s. 34.

⁶⁵ Tenże, *Prośmy Maryję*, s. 24.

⁶⁶ „Dni Pełnej łaski nie miały w sobie wiele nadzwyczajności. (...) Jednak spojrzenie Boga zawsze spoczywało na Niej, pełne podziwu dla Jej pokory, Jej dyspozycyjności, piękna Jej serca, którego nigdy nie dotknął grzech” (tenże, *Pokora ujmuje Boga*, s. 37).

⁶⁷ Tenże, *Doświadczajcie konkretnej i troskliwej czułości Matki wszystkich* (Homilia w Częstochowie z okazji 1050. rocznicy chrztu Polski, 18 VII 2016), *OsRomPol* 37 (2016) nr 7-8, s. 14. Przy charakteryzowaniu pokory Maryi Franciszek zaznacza jednocześnie, że jest ona dla nas, chrześcijan, wzorcza: „Również dla nas pokora jest zawsze punktem wyjścia, początkiem naszej wiary. Jest sprawą zasadniczą, żebyśmy byli ubodzy w duchu, czyli potrzebujący Boga. Ktoś, kto jest pełny siebie, nie daje miejsca Bogu – a jakże często jesteśmy pełni siebie – a kto zachowuje pokorę, pozwala Panu uczynić wielkie rzeczy” (*Pokora ujmuje Boga*, s. 37).

⁶⁸ Por. tenże, *Maryja kobietą modlitwy*, s. 28; A. Tronina, „*Magnificat*”, s. 27.

⁶⁹ Por. Franciszek, *Będzie nazwany Synem Najwyższego*, s. 8.

stawa Maryi w pełni odzwierciedla tę deklarację Syna Bożego, który stał się Synem Maryi. W ten sposób objawia się Ona jako współpracownica Bożego zamysłu⁷⁰.

Świadomość własnej małości i jednocześnie obfitego obdarowania przez Boga inspiruje Maryję do modlitwy uwielbienia. Jest ona najdoskonalszą modlitwą człowieka zafascynowanego jedynie wielkością, pięknem i dobrocią Boga⁷¹. Maryja jawi się w *Magnificat* „jako pokorna służebnica Ojca, radująca się, kiedy Go wielbi”⁷². Jesteśmy przyzwyczajeni – zauważa Franciszek – słyszeć słowa: „Wielbi dusza moja Pana” (w. 46), „i być może nie zwracamy już uwagi na ich znaczenie”⁷³. Dlatego przygląda się im bliżej. Wyjaśnia, że „wielbić dosłownie znaczy «czynić wielkim», powiększać. Maryja «powiększa Pana» – nie problemy, chociaż ich Jej w tamtym momencie nie brakowało, ale Pana. (...) Uznaje bowiem, że jest mała i wychwała «wielkie rzeczy» (w. 49), które Pan uczynił dla Niej. (...) Przede wszystkim nieoczekiwany dar życia – Maryja jest Dziewicą i zachodzi w ciążę; a także Elżbieta, która była w podobnym wieku, spodziewa się dziecka. Pan czyni cuda małym, tym, którzy nie uważają się za wielkich, lecz w życiu dają wielkie miejsce Bogu. On obejmuje swoim miłosierdziem tych, którzy zdają się na Niego, i wywyższa pokornych. Maryja wychwała Boga za to”⁷⁴.

Tymczasem ile razy my pozwalamy – snuje refleksję papież Bergoglio – by trudności nas przytłoczyły bądź lęki na pokonały. „Kiedy żyjemy w nieufności, zamknięci w sobie, zaprzeczamy wierze, bowiem zamiast czuć się dziećmi, dla których Bóg czyni wielkie rzeczy (por. w. 49), sprowadzamy wszystko do miary naszych problemów i zapominamy, że nie jesteśmy sierotami, że mamy pośród siebie Ojca, potężnego Zbawiciela”⁷⁵. Wówczas Maryja przychodzi nam z pomocą, ponieważ świadczy, „że jeśli chcemy, aby nasze życie było szczęśliwe, na pierwszym miejscu trzeba postawić Boga, bowiem tylko On jest wielki”⁷⁶. Ona także zachęca, „abyśmy *podnieśli spojrzenie* ku «rzeczom wielkim», które Pan uczynił w Niej. Także w każdym nas Pan dokonuje tylu wielkich rzeczy. Trzeba je rozpoznać i się radować, wielbić Boga za te wielkie rzeczy”⁷⁷.

Maryjne wielbienie Boga w kantyku *Magnificat* przechodzi powoli w dziękczynienie. Ta młoda, dzielna dziewczyna dziękuje Bogu nie tylko za to, że wejrzał na Jej uniżenie i dokonał w Niej wielkich dzieł, ale także za Jego dzieło zbawienia, którego dokonał wobec Jej narodu, wobec ubogich

⁷⁰ Por. tamże.

⁷¹ Por. S. Haręzga, *Bóg Maryi*, s. 142.

⁷² EG 286. Por. A. Wojtczak, „*Magnificat*”, s. 156-157.

⁷³ Franciszek, *Jedna z nas*, s. 24.

⁷⁴ Tamże, s. 24-25. Por. tenże, *Prośmy Maryję*, s. 24.

⁷⁵ Franciszek, *Umacniajcie kulturę spotkania*, s. 23.

⁷⁶ Tenże, *Wniebowzięcie przypomina*, s. 31. Por. Franciszek/M. Pozza, *Ave Maria*, s. 116.

⁷⁷ Franciszek, *Wniebowzięcie przypomina*, s. 31.

i pokornych⁷⁸. „Jest to – konkretyzuje Franciszek – wdzięczność Matki, która kontemplując Syna, czuje bliskość Boga, czuje, że Bóg nie opuścił swego ludu, przyszedł, jest blisko, jest Bogiem-z-nami. Problemy nie zniknęły, nie brak trudności i trosk, ale nie jesteśmy sami – Ojciec «zesłał (...) Syna swego» (Ga 4,4), żeby nas odkupić z niewoli grzechu i przywrócić nam godność dzieci. On, Jednorodzony, stał się pierworodnym pośród braci, żeby doprowadzić z powrotem nas wszystkich, zagubionych i rozproszonych, do domu Ojca”⁷⁹. Przy okazji papież pyta retorycznie: „Czy my (...) pamiętamy, aby chwalić Boga? Dziękujemy Mu za wielkie rzeczy, które czyni dla nas? Za każdy dzień, który nam daje, za to, że nas kocha i zawsze nam przebacza, za Jego czułość? (...) Czy dziękujemy Bogu za te rzeczy? Jeśli zapominamy o dobru, serce się kurczy”⁸⁰. Postawa wdzięczności Maryi wobec Boga świadczy, że jeśli będziemy Mu dziękować, nasze serce „rozszerzy się, zwiększy się radość”⁸¹. „Tylko ten, kto potrafi dziękować, doświadcza pełni radości”⁸².

Okazuje się w sumie, że dla Franciszka kantyk posiada nieocenioną wartość dydaktyczną. Maryja przechowuje w nim i ożywia w nas pamięć o Bogu, o Jego miłości i wierności. Jedyną siłą zdolną podbić nasze serca jest Jego czuła troska, „wszechmoc słabości Bożej miłości”⁸³. Problem tkwi tylko w tym, czy jesteśmy gotowi przyjąć Boże dary, czy też wolimy zamknąć się w zabezpieczeniach materialnych bądź intelektualnych. Należy uznać się za małych przed Bogiem. „To jest pierwszy krok do tego – dowodzi papież – żeby się na Niego otworzyć. (...) Uznanie siebie w życiu za małych jest punktem wyjścia do tego, by stać się wielkim. (...) *Przy Bogu słabości nie są przeszkodą, ale szansami.* (...) W istocie właśnie w słabości odkrywamy, jak bardzo Bóg się o nas troszczy. (...) Przeciwności, (...) które ujawniają naszą słabość, są szczególnie sprzyjającymi sposobnościami, żeby doświadczyć Jego miłości”⁸⁴. Okazuje się wtedy, że to, co wydaje się niemożliwe, zaczyna się stawać się rzeczywistością. Maryja uczy dziękować za wielkie rzeczy, kultywować uwielbianie Boga, a nie koncentrować się zbyttno na problemach i trudnościach⁸⁵.

⁷⁸ Por. tenże, *Ile razy mówimy*, s. 8; tenże, *Rewolucyjna modlitwa*, s. 5.

⁷⁹ Tenże, *Trwajmy w pełnym wdzięczności zdumieniu* (Homilia podczas I niesporów uroczystości Świętej Bożej Rodzicielki Maryi, 31 I 2021), OsRomPol 43 (2022) nr 1, s. 28.

⁸⁰ Tenże, *Jedna z nas*, s. 25.

⁸¹ Tamże.

⁸² Franciszek, *Czy umiemy mówić dziękuję*, s. 6. Por. A. Wojtczak, *Maryja w służbie*, s. 135.

⁸³ Franciszek, *Rezerwar miłosierdzia*, s. 25.

⁸⁴ Tenże, *Uznaniem naszej małości otwiera na Boga* (Anioł Pański, 3 X 2021), OsRomPol 42 (20121) nr 11, s. 32.

⁸⁵ Por. tenże, *Rewolucyjna modlitwa*, s. 7.

3. Modlitwa profetyczna

Wiara, która jest wiodącym powodem wielkości Maryi i stanowi serce całej Jej historii⁸⁶, jest również – stwierdza Franciszek – „wiarą proroczą”⁸⁷. W Magnificat Maryja jawi się jako Prorokini pełna Ducha Świętego. Z Jego pomocą potrafi spojrzeć poza własną historię z Bogiem, w której w pełni i ostatecznie zrealizowało się proroctwo Izraela i rozpoznać tajemnicze zasady i sposoby działania Boga w dziejach zbawienia⁸⁸. Jej mądrościowe odczytanie historii jest teologiczną interpretacją dziejów, której od Niej się ciągle uczymy.

Magnificat jest dla papieża kantykiem nadziei, kantykiem ludu Bożego w drodze poprzez dzieje⁸⁹. Dzięki mądrości pamięci spojrzenie Maryi na nie jest całościowe. Łączy ona wszystko, „przeszłość, chwilę obecną i przyszłość”⁹⁰. Kiedy w hymnie wyznaje, że „wielkie rzeczy uczynił mi Wszechmocny” (w. 49), ma na myśli, że te wielkie rzeczy się nie zakończyły, lecz nadal trwają, urzeczywistniają się w teraźniejszości⁹¹. Podobnie jak Maryja – tłumaczy papież młodzieży – należymy do pewnego narodu. Nasza historia wpisuje się w długą drogę, w pielgrzymkę tych, którzy nas poprzedzili w ciągu wieków. „Kościół ma długą tradycję, która jest przekazywana z pokolenia na pokolenie. (...) Pamięć o przeszłości pomaga przyjąć bezprecedensowe działania, jakich Bóg pragnie dokonać w nas i przez nas”⁹². Posiadanie przeszłości nie jest tym samym, co posiadanie historii. Nie chodzi tylko o gromadzenie w pamięci faktów z przeszłości, ale traktowanie ich jako rzeczywistość dynamiczną, nad którą należy się zastanawiać, by z niej czerpać naukę i sens dla teraźniejszości i przyszłości⁹³. „Umiejętność pamiętania o przeszłości nie oznacza trwania w tęsknocie lub przywiązania do określonego okresu historii, ale umiejętność rozpoznania swoich korzeni, by powracać zawsze do tego, co istotne, i zaangażować się z twórczą wiernością w budowanie nowych czasów”⁹⁴. „Maryja – sumuje obrazowo myśl papież w rozmowie z Marco Pozzą – nigdy nie straciła własnych korzeni. Jest córką Izraela, córką Jerozolimy.

⁸⁶ Por. tenże, *Wielka wiara Maryi*, s. 56.

⁸⁷ Tenże, *Homilia na Błoniach narodowego sanktuarium w Szaszynie* (15 IX 2021), <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/homilies/2021/documents/20210915-omelia-sastin.html> [3.12.2021].

⁸⁸ Por. tenże, *Na sposób Boży* (Homilia w liturgiczne wspomnienie Matki Bożej z Guadalupe, 12 XII 2014), 36 (2015) nr 1, s. 35.

⁸⁹ Por. tenże, „*Magnificat*” kantykiem nadziei pokornych (Homilia na uroczystość Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, 15 VIII 2013), *OsRomPol* 34 (2013) nr 10, s. 45.

⁹⁰ Tenże, *Rezerwar miłosierdzia*, s. 26. Por. A. Wojtczak, *Czułe oblicze Matki*, s. 123.

⁹¹ Por. Franciszek, *Rewolucyjna modlitwa*, s. 8.

⁹² Tamże, s. 5-6. „Tak jak Maryja trzeba powiedzieć «tak» pełnej historii, nie Jej części” (tenże, *Pojednanie pozwala budować przyszłość i sprawia, że wzrasta nadzieja* (Homilia podczas Mszy beatyfikacyjnej w Villavicencio, 8 IX 2017), *OsRomPol* 38 (2017) nr 10, s. 26).

⁹³ Por. tenże, *Rewolucyjna modlitwa*, s. 6.

⁹⁴ Tamże, s. 8.

Zawsze była wierna swoim korzeniom, ale poszła (...) dalej, dużo dalej. W życiu jednak, jeśli zabraknie korzeni, nie da się pójść dalej. Trzeba dać korzenie kwiatu, by wyrosło drzewo i powstał owoc⁹⁵.

Prorocza wiara Maryi odnosi się do Boga. Nie tylko uczyniła Ona dla Niego godne miejsce w swoim życiu, ale także rozważyła historię zbawienia z perspektywy Bożej⁹⁶. Uznaje Jego wielkość, która objawia się w miłosierdziu. „Wszystko w Jej życiu – pisze Franciszek w bulli *Misericordiae vultus* – zostało ukształtowane przez obecność miłosierdzia, które stało się ciałem⁹⁷. Dlatego stała się Ona jego wyjątkowym świadkiem i prorokiem. Potrafi dostrzec, „jak miłosierdzie Boże dociera do wszystkich pokoleń, (...) zobaczyć dzieła, jakie to miłosierdzie rozwija. (...) Strzeże pamięci i obietnicy nieskończonego miłosierdzia Boga wobec swojego ludu. Jej *Magnificat* wypływa z serca nieskazitelnego, (...) które patrzy na dzieje i na każdego człowieka z Jej macierzyńskim miłosierdziem⁹⁸. Maryja pozwala pojąć w kantyku, że „miłosierdzie Pana jest motorem historii⁹⁹, „odczytuje historię jako dzieje miłosierdzia¹⁰⁰, świadczy, że „Bóg zawsze ukazuje wielkość swego miłosierdzia¹⁰¹. Nawet wtedy, kiedy przemierzamy wzburzone morza dziejów, prowadzi nas miłosierna ręka Boga, która sprawia, że przezwyciężamy trudne chwile. Doświadczenie to zaprasza, żeby powracać nieustannie do źródła, do Boga. Przypomina o tym – zdaniem papieża – piękna sentencja świętego Augustyna, która odnosi się do Boga: „*Oddalić się o Ciebie to upaść, do Ciebie powrócić to powstać, trwać w Tobie to żyć*”¹⁰².

Więcej, Maryja była świadoma, że na historii ciąży przemoc ludzi możnych, pycha bogaczy i zarozumiałość pysznych. Wierzyła jednakże i dała temu wyraz w *Magnificat*, że Bóg nie opuszcza swoich dzieci, pokornych i ubogich, ale pomaga im miłosiernie i troskliwie¹⁰³. Jego łaskawość zyskują ci, „co się Go boją” (w. 50). Tym samym obala On – przyznaje Franciszek – „logikę świa-

⁹⁵ Franciszek/M. Pozza, *Ave Maria*, s. 107.

⁹⁶ Franciszek wyjaśnia, że w definiowaniu „pełni czasu” nie należy wychodzić o sfery geopolitycznej, lecz „od Boga. W chwili, kiedy Bóg postanawia, że nadszedł czas, aby spełnić daną obietnicę, dla ludzkości urzeczywistnia się pełnia czasu. Dlatego to nie historia decyduje o narodzinach Chrystusa: raczej *Jego przyjdzie na świat pozwala historii osiągnąć swoją pełnię*. Z tego względu od narodzin Syna Bożego zaczyna się liczenie nowej ery, tej w której wypełnia się starożytna obietnica” (*Aby wyjść z fałszywej neutralności* (Homilia na uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi, 1 I 2016), OsRomPol 37 (2016) nr 1, s. 19).

⁹⁷ Tenże, *Misericordiae vultus*. Bulla ogłaszająca Nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia, 11 IV 2015), OsRomPol 36 (2015) nr 5, s. 14.

⁹⁸ Tenże, *Rezerwuar miłosierdzia*, s. 24.

⁹⁹ Tenże, *Wielka wiara Maryi*, s. 56.

¹⁰⁰ Tenże, *Rezerwuar miłosierdzia*, s. 26.

¹⁰¹ Tenże, *Bóg zawsze*, s. 56.

¹⁰² Augustyn, *Soliloquium* 1, 3 – cyt. za: Franciszek, *Zanieśmy nasz niepokój Bogu* (Homilia podczas nabożeństwa pokutnego, 25 III 2022), OsRomPol 43 (2022) nr 3-4, s. 6.

¹⁰³ Por. Franciszek, *Wielka wiara Maryi*, s. 56.

ta¹⁰⁴, „«miesza karty»: i lubi to robić!”¹⁰⁵, gdyż kieruje się zasadą paradoksu. Pieśń Maryi uczy, że ma On „upodobanie w obalaniu ideologii i światowych hierarchii. Wywyższa pokornych, przychodzi z pomocą ubogim i maluczkiemu, napełnia dobrami, błogosławieństwami i nadzieją tych, którzy pokładają ufność w Jego miłosierdziu z pokolenia na pokolenie, podczas gdy bogaczy, możnych i panujących strąca z ich tronów”¹⁰⁶. Papież nazywa to „zdumieniem historią”¹⁰⁷ i zaznacza, że „tylko mając serce Maryi, pokornej i ubogiej córki Syjonu, (...) można cieszyć i radować z Jego [Bożej] nieprzewidywalnej niespodzianki”¹⁰⁸.

W końcowej części hymnu Maryja wysławia wierność Boga, który pamięta o przymierzu zawartym z Abrahamem i jego potomstwem (w. 54-55). Bóg – powtarza wielokrotnie Franciszek – „zawsze dotrzymuje swoich obietnic”¹⁰⁹, „nigdy nie zawodzi”¹¹⁰, „nigdy nie zapomina o swoich obietnicach miłosierdzia”¹¹¹, ale konsekwentnie je spełnia. Z Jego miłosierdzia nastąpiła „pełnia czasu”, czyli czas ich wypełnienia nie tylko dla Izraela, ale dla wszystkich ludzi. *Magnificat* jest „trwałą pamięcią tego, że Bóg wejrzał na pokorę swego ludu”¹¹². Maryja jest przekonana, że dokonało się to przez Nią. W Niej „znajdujemy ziemię obiecaną – królestwo miłosierdzia ustanowione przez Pana”¹¹³.

Maryja – utrzymuje papież – reprezentuje wszystkich „ubogich Jahwe” (*anawim*), którzy razem z Nią i poprzez Nią „wołają do Boga i oczekują przyjścia Mesjasza”¹¹⁴. *Magnificat* jest czytelnym wyrazem ich duchowości, którą charakteryzuje Boża bojaźń. Nie jest ona „postawą niewolnika, ale przybranego dziecka Bożego”¹¹⁵. Bojący się Boga, świadomi swoich ograniczeń, ubóstwa materialnego i duchowego, uznają wielkość Boga i są otwarci na Jego zbawczą miłość. Tak praktykowana bojaźń sprawia, że zniża się On do nich i ofiaruje im miłosierdzie z pokolenia na pokolenie (por. w. 50). Maryja doświadczyła na sobie tej prawdy. Świadectwem swojego życia zachęca, abyśmy zaczęli od Boga, ufając, że wszystko inne będzie nam dane (por. Mt 6,33)¹¹⁶. Inaczej mówiąc, uczy nas Ona spoglądania na życie przez pryzmat

¹⁰⁴ Tenże, *Homilia na Błoniach*.

¹⁰⁵ Tenże, *Trzy zdumienia* (Anioł Pański, 20 XII 2015), *OsRomPol* 37 (2016) nr 1, s. 50.

¹⁰⁶ Tenże, *Na sposób Boży*, s. 35.

¹⁰⁷ Tenże, *Trzy zdumienia*, s. 50.

¹⁰⁸ Tamże, s. 51. Por. A. Awi Mello, *Mit Maria leben. Ein Gespräch mit Papst Franziskus*, Leipzig 2016, s. 90.

¹⁰⁹ Franciszek, *Bóg zawsze*, s. 56.

¹¹⁰ Tenże, *Jakże piękny będzie dzień, w którym z mieczy powstaną lemieszce* (Anioł Pański, 1 XII 2013), *OsRomPol* 35 (2014) nr 1, s. 54.

¹¹¹ Tenże, *Patrzmy na Maryję jako na Matkę naszej nadziei* (Homilia na Stadionie Pucharu Świata w Tedzonie, 15 VIII 2014), *OsRomPol* 35 (2014) nr 8-9, s. 9.

¹¹² Tenże, *Revolucja czułości*, s. 25.

¹¹³ Tenże, *Rezerwar miłosierdzia*, s. 26. Por. S. Haręzga, *Bóg Maryi*, s. 139.

¹¹⁴ Franciszek, *Homilia na Błoniach*.

¹¹⁵ S. Haręzga, *Bóg Maryi*, s. 144.

¹¹⁶ Por. Franciszek, *Zanieśmy nas niepokój Bogu*, s. 6.

nadziei. Franciszek dostrzega w Niej „Matkę naszej nadziei”¹¹⁷, a w *Magnificat* „kantyk ludu Bożego w drodze przez dzieje”¹¹⁸. Jest on „pieśnią (...) wszystkich mężczyzn i kobiet, którzy pokładają nadzieję w Bogu, w mocy Jego miłosierdzia”¹¹⁹. Jest ona szczególnie żarliwa tam, gdzie Kościół doznaje aktualnie męki. Ale „tam gdzie jest krzyż – zapewnia papież – dla nas, chrześcijan, jest nadzieja, zawsze”¹²⁰. „Bóg nigdy nie opuszcza”¹²¹. On ma głos ostateczny, dlatego nie powinno nam nigdy zabraknąć „ufności w Panu”¹²².

O profetyzmie pieśni *Magnificat* świadczą także słowa Maryi: „Oto bowiem błogosławić mnie będą odtąd wszystkie pokolenia” (w. 48b). Zapowiada nimi, że Jej cześć będzie szerzyć się wśród chrześcijan i nigdy nie ustanie. Franciszek nawiązuje do tej zapowiedzi, ale wnikliwiej jej nie omawia. Wspomina jedynie, że proroctwo Maryi spełnia się, kiedy „lud wierny z radością wyraża swoją cześć dla Matki Dziewicy. Czyni to podczas wspólnej liturgii, a także poprzez tysiące rozmaitych form pobożności”¹²³.

Zakończenie

Dla papieża Franciszka kantyk *Magnificat*, inspirowany tradycją starotestamentalną, jest portretem, kluczem otwierającym drogę do pełniejszego poznania duchowości Maryi, zwłaszcza Jej wiary. Pochwałę Elżbiety wypowiedzianą pod Jej adresem przeniosła Ona całkowicie na Boga. Pieśń jest Jej odpowiedzią na tajemnicę zwiastowania, w której Bóg dokonał w Niej wielkich dzieł. Rozradowana w Duchu Świętym świadczy o wielkości Boga i Jej zażyłości z Nim. Pamięta, że wejrzał On na Jej „uniżenie”. Wielbi Go i dziękuje Mu za to, że, czyniąc Ją Matką Mesjasza, rozpoczął w Niej dzieło zbawienia ludzkości. Z tego względu kantyk jest szczytowym wyrazem modlitwy – pełnej Boga i pełnej człowieka. Maryja jest mistrzynią modlitwy – nie warg, ale pokornego i radosnego serca. Pragnie pozostać „służebnicą” otwartą na wydarzenia, które angażują Boga w świecie.

Rewolucyjności hymnu papież Bergoglio dopatruje się na kilku płaszczyznach. Po pierwsze – *Magnificat* idzie dalej aniżeli starotestamentalne proroctwa, z których wyrasta. Objawia bowiem, że w Maryi droga starote-

¹¹⁷ Tenże, *Patrzymy na Maryję*, s. 9. Por. P. Warchoń, *Maryja w nauczaniu papieża Franciszka*, „*Salvatoris Mater*” 19 (2017) nr 1-4, s. 231-232; J. Moricová, *Panna Mária*, s. 292.

¹¹⁸ Franciszek, „*Magnificat*”, s. 45.

¹¹⁹ Tenże, *Jakże piękny będzie dzień*, s. 54.

¹²⁰ Tenże, „*Magnificat*”, s. 45.

¹²¹ Tenże, „*Kościół bez granic matką wszystkich*” (Orędzie na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 2015 roku, 3 IX 2014), *OsRomPol* 35 (2014) nr 10, s. 5. Por. A. Wojtczak, „*Magnificat*”, s. 160.

¹²² Franciszek, „*Kościół bez granic*”, s. 5.

¹²³ Tenże, *Pan wywyższył swoją Służebnicę* (Anioł Pański, 15 VIII 2018), *OsRomPol* 39 (2018) nr 8-9, s. 51.

stamentalnej wiary, skoncentrowana na oczekiwaniu realizacji obietnic mesjańskich, zyskała nowe spojrzenie, odniesione do wcielonego Syna Bożego, w którym się one urzeczywistniły. Po drugie – kanyk dowodzi, że bycie chrześcijaninem jest radością w Duchu Świętym. Problemem wiary jest brak radości. Tymczasem naszą radością jest Jezus Chrystus, Jego wierna i niewyczerpana miłość. Po trzecie – Maryja głosi w pieśni, że pokora przyciągnęła ku Niej spojrzenie Boga. A więc pokora jest zawsze punktem wyjścia, początkiem naszej wiary. Trzeba być „ubogimi w duchu”, potrzebującymi Boga. Po czwarte – Maryja pozwala przez mądrościowe odczytanie historii zrozumieć Boże miłosierdzie. Jest ono jej siłą sprawczą, która działa wbrew logice świata. Wszystkie te względy sprawiają – według Franciszka – że „*Magnificat* wprowadza nas w Błogosławieństwa, które są syntezą i pierwotnym prawem ewangelicznego orędzia”¹²⁴. Maryja, jak nikt inny, żyła nimi. „Ona jest Świętą pośród świętych, najbardziej błogosławioną”¹²⁵.

Bibliografia

- Awi Mello M., *Mit Maria leben. Ein Gespräch mit Papst Franziskus*, Leipzig 2016.
- Franciszek, *Aby wyjść z fałszywej neutralności* (Homilia na uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi, 1 I 2016), OsRomPol 37 (2016) nr 1, s. 18-19.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium. O głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie* (24 XI 2013), Kraków 2014.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Gaudete et exultate. O powołaniu do świętości w świecie współczesnym* (19 III 2018), Kraków 2018.
- Franciszek, *Będzie nazwany Synem Najwyższego* (Anioł Pański, 24 XII 2017), OsRomPol 39 (2018) nr 1, s. 8-9.
- Franciszek, *Bóg zawsze dotrzymuje swoich obietnic* (Anioł Pański, 15 XII 2013), OsRomPol 35 (2014) nr 1, s. 56.
- Franciszek, *Czy umiemy mówić dziękuję?* (Homilia na zakończenie Jubileuszu Maryjnego, 9 X 2016), OsRomPol 37 (2016) nr 10, s. 5-6.
- Franciszek, *Doświadczajcie konkretnej i troskliwej czułości Matki wszystkich* (Homilia w Częstochowie z okazji 1050. rocznicy chrztu Polski, 18 VII 2016), OsRomPol 37 (2016) nr 7-8, s. 13-14.
- Franciszek, *Duch Święty nauczycielem życia* (Homilia na uroczystość Zesłania Ducha Świętego, 8 VI 2014), OsRomPol 35 (2014) nr 7, s. 21-22.
- Franciszek, Encyklika *Lumen fidei. O wierze* (29 VI 2013), Kraków 2013.
- Franciszek, *Homilia na Błoniach narodowego sanktuarium w Szasztynie* (15 IX 2021), <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/homilies/2021/documents/20210915-omelia-sastin.html> [3.12.2021].

¹²⁴ Tenże, *Na sposób Boży*, s. 35.

¹²⁵ GE 176.

- Franciszek, *Ile razy mówimy „dziękuję w rodzinie?”* (Homilia na placu św. Piotra, 13 X 2013), OsRomPol 34 (2013) nr 12, s. 7-9.
- Franciszek, *Jak miłosierny Samarytanin* (Homilia na rozpoczęcie Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia, 8 XII 2015), OsRomPol 36 (2015) nr 12, s. 4-5.
- Franciszek, *Jakże piękny będzie dzień, w którym z mieczy powstaną lemiesz* (Anioł Pański, 1 XII 2013), OsRomPol 35 (2014) nr 1, s. 54-55.
- Franciszek, *Jedna z nas mieszka w niebie* (15 VIII 2020), OsRomPol 41 (2020) nr 9, s. 24-25.
- Franciszek, *„Kościół bez granic matką wszystkich”* (Orędzie na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 2015 roku, 3 IX 2014), OsRomPol 35 (2014) nr 10, s. 4-5.
- Franciszek, *„Magnificat” kantykiem nadziei pokornych* (Homilia na uroczystość Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, 15 VIII 2013), OsRomPol 34 (2013), nr 10 s. 44-45.
- Franciszek, *Maryja kobietą modlitwy* (Audiencja generalna, 18 XI 2020), OsRomPol 41 (2020) nr 12, s. 28-30.
- Franciszek, *Maryja pierwsza została wzięta do nieba* (Anioł Pański, 15 VIII 2016) OsRomPol 37 (2016) nr 9, s. 36-37.
- Franciszek, *Misericordiae vultus*. Bulla ogłaszająca Nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia, 11 IV 2015), OsRomPol 36 (2015) nr 5, s. 4-15.
- Franciszek, *Na sposób Boży* (Homilia w liturgiczne wspomnienie Matki Bożej z Guadalupe, 12 XII 2014), 36 (2015) nr 1, s. 34-36.
- Franciszek, *Pamięć o Bogu* (Homilia dla katechetów, 29 IX 2013), OsRomPol 34 (2013) nr 11, s. 43-44.
- Franciszek, *Pan wywyższył swoją Służebnicę* (Anioł Pański, 15 VIII 2018), OsRomPol 39 (2018) nr 8-9, s. 51-52.
- Franciszek, *Patrzmy na Maryję jako na Matkę naszej nadziei* (Homilia na Stadionie Pucharu Świata w Tedzonie, 15 VIII 2014), OsRomPol 35 (2014) nr 8-9, s. 8-9.
- Franciszek, *Pojednanie pozwala budować przyszłość i sprawia, że wzrasta nadzieja* (Homilia podczas Mszy beatyfikacyjnej w Villavicencio, 8 IX 2017), OsRomPol 38 (2017) nr 10, s. 25-27.
- Franciszek, *Pokora przyciąga spojrzenie Boga* (Anioł Pański, 8 XII 2021), OsRomPol 43 (2022) nr 1, s. 34-35.
- Franciszek, *Pokora ujmuje Boga* (Anioł Pański, 15 VIII 2021), OsRomPol 42 (2021) nr 8-9, s. 37-38.
- Franciszek, *Pomóż nam nieustannie słuchać głosu Pana* (Modlitwa na placu Hiszpańskim, 8 XII 2013), OsRomPol 35 (2014) nr 1, s. 15.
- Franciszek, *Prośmy Maryję wniebowziętą o wsparcie* (Anioł Pański, 15 VIII 2017), OsRomPol 38 (2017) nr 9, s. 24-25.
- Franciszek, *Przebaczenie jako prawdziwe antidotum na urazy i zemstę* (Homilia w bazylice Matki Boskiej Większej, 1 I 2016), OsRomPol 37 (2016) nr 1, s. 26-27.

- Franciszek, *Radujcie się zawsze w Panu* (Anioł Pański, 11 XII 2016), OsRomPol 38 (2017) nr 1, s. 53-54.
- Franciszek, *Rewolucja czułości* (Homilia w sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia w El Cobre, 22 IX 2015), OsRomPol 36 (2015) nr 10, s. 24-25.
- Franciszek, *Rewolucyjna modlitwa Maryi* (Orędzie na XXXII Światowy Dzień Młodzieży 2017 roku, 27 II 2017), OsRomPol 38 (2017) nr 3-4, s. 4-8.
- Franciszek, *Rezerwuar miłosierdzia* (Nauka rekolekcyjna w bazylice Matki Boskiej Większej, 2 VI 2016), OsRomPol 37 (2016) nr 6, s. 22-26.
- Franciszek, *Sekret żydowskiej dziewczyny* (Audiencja generalna, 23 X 2013), OsRomPol 34 (2013), nr 12 s. 37-38.
- Franciszek, *Spojrzenie Pana spoczęło na dziewczynie z Nazaretu* (Anioł Pański, 8 XII 2013), OsRomPol 35 (2014) nr 1, s. 55-56.
- Franciszek, *Spotkanie dwóch matek jest hymnem radosnego unasienia w Panu* (Anioł Pański, 23 XII 2018), OsRomPol 40 (2019) nr 1, s. 54-55.
- Franciszek, *Spotkanie Jezusa z Jego ludem (Homilia na święto Ofiarowania Pańskiego, 2 II 2014)*, OsRomPol 35 (2014) nr 2, s. 26-27.
- Franciszek, *Trwajmy w pełnym wdzięczności zdumieniu* (Homilia podczas I nieszpórów uroczystości Świętej Bożej Rodzicielki Maryi, 31 I 2021), OsRomPol 43 (2022) nr 1, s. 28-29.
- Franciszek, *Trzy zdumienia* (Anioł Pański, 20 XII 2015), OsRomPol 37 (2016) nr 1, s. 50-51.
- Franciszek, *Uznanie naszej małości otwiera na Boga* (Anioł Pański, 3 X 2021), OsRomPol 42 (2021) nr 11, s. 32-33.
- Franciszek, *Wielka wiara Maryi* (Anioł Pański, 15 VIII 2015), OsRomPol 36 (2015) nr 9, s. 56-57.
- Franciszek, *Wniebowzięcie przypomina, że naszym przeznaczeniem jest radość nieba* (Anioł Pański, 15 VIII 2019), OsRomPol 40 (2019) nr 10, s. 31-32.
- Franciszek/M. Pozza, *Ave Maria*, Niepokalanów 2018.
- Haręzga S., *Bóg Maryi w świetle hymnu „Magnificat” (Łk 1,46b-55)*, „Salvatoris Mater” 1 (1999) nr 2, s. 132-146.
- Kowalczyk D., *Obraz Boga w nauczaniu papieża Franciszka*, „Studia Bobolanum” 2014 nr 1, s. 21-33.
- Kozyra J., „Magnificat” – kanty Maryi i maryjna pieśń Kościoła, w: „Bóg jest miłością”. *Studia dla księdza profesora Józefa Kudasiewicza w 80. Rocznicę urodzin*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2006, s. 252-266.
- Kudasiewicz J., *Matka Odkupiciela*, Kielce 1991.
- Moricová J., *Panna Mária ako vzor teologálnych čnosti podl’a učenia pápeža Františka*, w: *Teologálne čnosti z interdisciplinárneho pohľadu. Zborník príspevkov z interdisciplinárnej medzinárodnej vedeckej konferencie*, red. M. Lichner, Trnava 2018, s. 285-299.
- Nadbrzeżny A., „Magnificat” – maryjny „toast na cześć Boga”, „Ethos” 24 (2011) nr 1-2, s. 57-68.

-
- Tronina A., „*Magnificat*” – portret duszy Maryi, „*Salvatoris Mater*” 9 (2006) nr 3-4, s. 22-37.
- Warchoł P., *Maryja w nauczaniu papieża Franciszka*, „*Salvatoris Mater*” 19 (2017) nr 1-4, s. 216-237.
- Wojtczak A., *Czułe oblicze Matki. Przewodnie motywy mariologii papieża Franciszka*, Poznań 2019.
- Wojtczak A., „*Magnificat*” – portret wiary Maryi, [w:] *Spiritus Sanctus et Ecclesia. Opuscula Bogdano Czesz septuagenario dedicata*, red. P. Wygralak, Poznań 2015, s. 147-164.
- Wojtczak A., *Maryja w służbie chrześcijańskiego humanizmu. Projekt papieża Franciszka*, Poznań 2022.
- Wojtczak A., *Pokora – sekret serca Maryi w ujęciu papieża Franciszka*, „*Poznańskie Studia Teologiczne*” 41 (2022) nr 1, s. 47-69.